

MIHAELA MUNTEANU, *Semantica textului și problema referinței nominale*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2006, 265 p.

Lucrarea tratează o temă deosebit de interesantă, dificilă, în legătură cu care există prea puțină literatură românească. Sunt puse la contribuție scrieri fundamentale în domeniu, unele foarte noi, care sunt puse abia acum în circulație în literatura noastră de specialitate. Tema comportă și o latură filosofică (raporturile dintre limbaj, gândire și lume), care este dezvoltată atât cât este necesar. În mod firesc, a fost adâncită în lucrare latura lingvistico-pragmatică: obiectivul îl reprezintă o descriere sistematică a referinței ca fenomen discursiv, lărgind aria spre transfrastic și transenunțial. Cercetarea se concentrează pe referința grupului nominal, care oferă un câmp suficient de vast.

Încadrând actul referențial în teoria actelor de limbaj, autoarea face o clasificare a referenților (în lumea intratextuală și în lumea extratextuală), definind foarte clar conceptele cu care se operează, ca și accepția lor adoptată în lucrare. Prima parte a tezei se referă la autonomia referențială (constituenți autonomi și expresii fără autonomie referențială), un spațiu mai larg fiind acordat anaforiei.

Partea a doua a lucrării se focalizează asupra funcțiilor discursive ale expresiilor referențiale: nume proprii, demonstrative, posesive, expresii fără autonomie referențială (proforme). Autoarea pătrunde în mecanismul subtil al constituirii textuale a referentului și definește rolul expresiei lui verbale în coeziunea și coerența textului. Un spațiu generos este acordat numelor proprii, și anume antroponimelor: „La nivel discursiv, numele propriu poate funcționa cu diferite valori ce țin, pe de o parte, de calitatea sa denominativă, iar pe de alta, de intenția locutorului, de orizontul său, de modul în care aceasta vrea să prezinte referentul” (p. 95). Cercetarea putea fi extinsă în lucrare și asupra altor categorii de nume proprii, pentru care situația se prezintă în chip similar. La subcapitolul consacrat numelor proprii cu determinanți, se afirmă mai întâi: „Ocurența articolului nehotărât întărește ideea că numele proprii în aceste contexte își pierde valoarea referențială care le-ar permite identificarea referentului” (p. 101); dar imediat autoarea sesizează și o altă valoare a determinării nehotărâte a numelui propriu, ceea ce unii exegeți numeau „fracționarea” numelui, situație definită în DLR (s.v. *unu, una*) prin relevarea în context a unei caracteristici, a unei calități într-un anumit moment, într-un anumit raport etc. a referenților, de tipul: *Leonida a visat un Mizil mare, un Mizil cel puțin capitală de district* (Caragiale), exemplu în care numele propriu este un toponim, sau *Profeția unei Ieremiade* (Eminescu), unde numele propriu este un titlu de operă (cf. DLR, tom XII, partea a 2-a, *litera U*, București, Editura Academiei Române, 2002, s. v. *unu, una*). În următorul subcapitol al cărții, *Nume proprii ilustre (cu sau fără determinanți) ce conduc la ruperea legăturii denominative*, Mihaela Munteanu se ocupă de cazul utilizării „exemplare, metaforice sau metonimice” a numelor proprii (p. 105): numele servește ca exemplu pentru o calitate sau ca termen de comparație; adăugăm la exemplele din carte câteva extrase tot din DLR (*loc. cit.*), decelând câteva situații speciale: *Un Horia uriaș al gândului* (Aron Cotruș); pentru relevarea unei calități se pot asocia mai multe nume proprii: *Mi se părea că văd un Platon, un Aristotel* (Costache Negruzzi); *E un Don Juan, un Casanova* (Ion Vinea); determinat de un numeral ordinal, de adjectivul pronominal „alt”, de adjectivul „nou” etc., numele propriu exprimă o asemănare accentuată: *Un al doilea Nimrod, vânătorul biblic* (Odobescu), *O nouă Ofelia* (Eminescu), *Un alt Eminescu nu se va mai găsi poate* (Bacalbașa). Mai adăugăm aici că numele proprii multiple accentuează calitatea și/sau caracterul exemplar al numelui.

Un capitol deosebit de interesant al lucrării este, fără îndoială, cel consacrat rețelelor sau lanțurilor referențiale în text-discurs, cu atenție specială pentru referentul evolutiv. Tipologia referenților evolutivi aduce o serie de exemple selectate din literatura de specialitate, dar și (preponderent) extrase de autoare din texte românești și străine de facturi diferite (în special ficționale, precum și jocuri de copii, rețete culinare, articole de presă, anunțuri de mica publicitate, reclame televizate – în care imaginea se combină cu textul scris / vorbit etc.), toate comentate prin prisma subiectului abordat. Alegerea celor mai adecvate exemple pentru ilustrarea acestor procedee

este de asemenea un merit al lucrării. Constatăm astfel că strategia auctorială recurge la forme foarte variate de figuri textuale în care este pusă la contribuție categoria referentului: prin intermediul acestora, autorul comunică într-un fel anume, captivează cititorul, îl surprinde, fapt care merită o subliniere în plus.

O problemă fundamentală abordată este aceea a referentului discursiv în articularea sensului, și anume în ce măsură devin relevante anumite rețele și lanțuri de valori textuale omogene: rețeaua actanțială, cea tematică, izotopică, polifonică, intertextuală. Ultimul capitol este consacrat referentului discursiv în articularea rețelelor. Poate mai multă atenție ar fi meritat cercetarea procesului evolutiv în lucrările științifice, chiar dacă rezultatele nu ar fi fost atât de spectaculoase. Pe măsură ce demersul avansează, exemplele devin din ce în ce mai complexe (alese nu numai din literatura română), ca și comentariul care le însoțește, precum *Florin scrie un roman* de Mircea Cărtărescu, *O problemă de istorie și Crimă rusească* de Alphonse Allais, *Un alt Manole către altă Ană* de Nichita Stănescu și altele. Complexitatea abordării decurge și din varietatea tipurilor de texte selectate ca exemplificare, examinate cu descifrarea tuturor resurselor acestora, fără însă a depăși limitele impuse de subiect.

În tot cursul expunerii, trecerea de la punctul de vedere al unui autor la al altuia din vasta bibliografie pusă la contribuție se face îmbinând cu abilitate elementele uneori contradictorii, autoarea inserându-și de asemenea propriile păreri; rezultă astfel o construcție armonioasă, echilibrată.

Solid fundamentată din punct de vedere teoretic și cu o bogată informație, cartea Mihaelei Munteanu este o substanțială și bine-venită contribuție științifică într-un domeniu foarte puțin abordat în lingvistica românească.

FELICIA ȘERBAN

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară

„Sextil Pușcariu”

Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21

CONSTANTIN-IOAN MLADIN, *Sintaxa limbii române. Unitățile sintactice*, București, Editura Cartea Universitară, 2006, 832 p.; idem, *Probleme de sintaxă. Relații și funcții sintactice*, București, Editura Cartea Universitară, 2006, 164 p.

Constantin-Ioan Mladin dovedește prin cele două volume citate o preocupare constantă pentru gramatica limbii române, semnalată, de altfel, printr-o serie de contribuții anterioare, dintre care unele au fost fructificate în teza de doctorat, publicată în anul 2003 la Alba Iulia, Editura Eternitas, sub titlul *Probleme ale terminologiei sintactice moderne în limba română contemporană*. Volumele actuale, *Unitățile sintactice*, respectiv *Relații și funcții sintactice* aduc față de teza de doctorat nu numai un plus substanțial de material, care, deși în mare parte inedit, se înscrie totuși în același domeniu predilect – sintaxa limbii – și chiar în același sector al terminologiei, ci și o schimbare a unghiului de vedere. De data aceasta, autorul se concentrează asupra termenilor uzitați pentru desemnarea osaturii teoretice a sintaxei – conceptele care definesc, descriu și delimitează unitățile specifice domeniului sintactic și relațiile care structurează mijloacele vorbirii în tiparul unităților sintactice. Simultan, autorul modifică și perspectiva din care este analizat materialul supus prelucrării și interpretării, adoptând una cvasidiacronică.

În concepția inițială a elaborării, scopul lucrării era circumscris universului didactic. Tensiunea activității de redactare a impus însă și alte mobiluri. Astfel, C.-I. Mladin a ajuns să realizeze, pe lângă un inventar de denumiri ale unităților sintactice, o analiză critică a naturii procesuale, de obicei, sinuoasă, adesea contradictorie, a actului efectiv de denumire. Cursul său neuniform, cu sincope și cu reluări, a întârziat și, uneori, întârzie și acum omogenizarea terminologiei propriie sintaxei limbii